

Magdalena Łomzik
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
magdalomzik@gmail.com

PRZEKŁAD POLSKICH I NIEMIECKICH NAZW SZPITALI JAKO NAZW INSTYTUCJI. W POSZUKIWANIU EKWIWALENTÓW

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/RP.2018.008>

Zarys treści: Artykuł dotyczy problematyki przekładu polskich i niemieckich nazw szpitali w ujęciu onomastyczno-translatorycznym oraz metod wyszukiwania ekwiwalentów dla wybranych nazw niemieckich, np. w słownikach, na podstawie lektury ustaw, opracowań, stron internetowych danej instytucji. Zaprezentowane przykłady mogą sprawiać szczególne trudności przede wszystkim młodym adeptom zawodu, którzy nie mają jeszcze odpowiedniego doświadczenia w rozwiązywaniu problemów tłumaczeniowych.

Słowa kluczowe: tłumaczenie nazw własnych, nazwy szpitali, narzędzia pracy, rozwiązywanie problemów tłumaczeniowych

1. (Nie)przekładalność nazw instytucji a kompetencje tłumacza

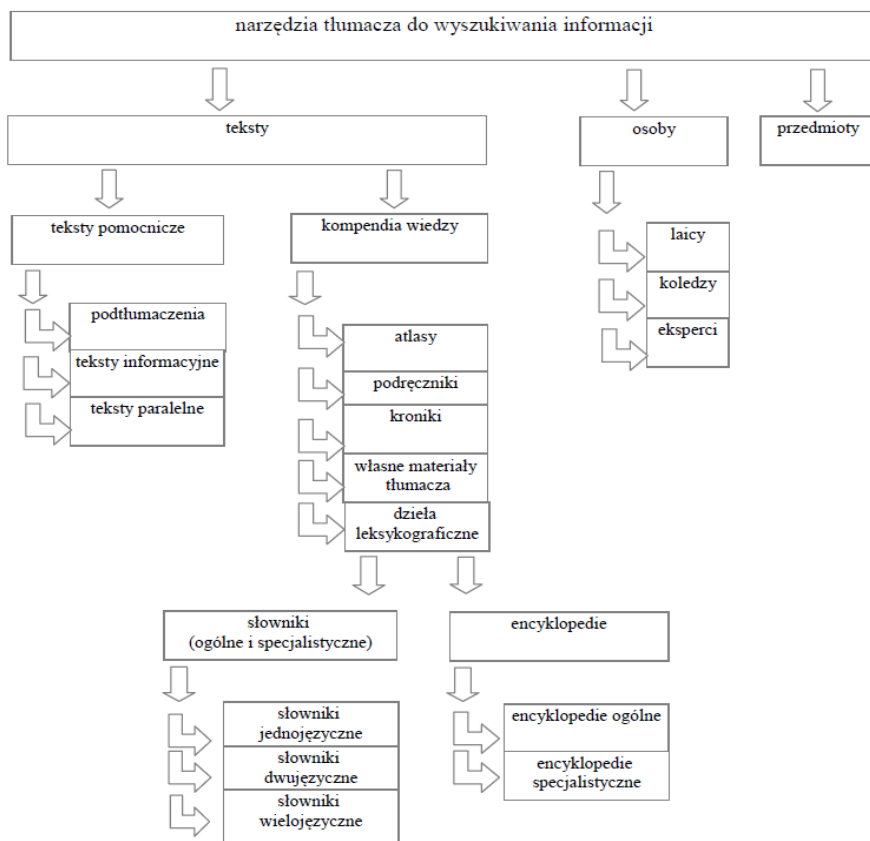
Nazwy instytucji w porównaniu do nazw osobowych i geograficznych należą do nowszego i stale kształtującego się przedmiotu badań onomastyki, dlatego w literaturze onomastycznej poszczególni badacze proponują różne definicje albo też rozszerzają lub zawężają dostępne definicje według uznania. W wyniku tego nazwy instytucji, w tym również szpitali, klasyfikowane są w różny sposób. Najczęściej nazwy instytucji określane są jako ergonimy (Kosyl 2003: 370; Bauer 1985: 55), instytucjonimy (Vladimirovna Vasil'eva 2004: 607; Knappová 1996: 1576; Debus 2012: 195) lub chrematonimy (Breza 1998: 343; Hansack 2007: 21). Przy tym badacze nie są zgodni, czy instytucjonimy

i chrematonimy to podgrupy ergonimów, czy może instytucjonimy i ergonimy to podgrupy chrematonimów, a może są to niezależne, równorzędne grupy nazw własnych. W literaturze przedmiotu można spotkać również inne określenia dla nazw instytucji, jak np. chrematonimy użytkowe (Gałkowski 2011: 51), oprócz tego niektórzy z badaczy rozważali przynależność nazw instytucji do innych klas nazw, jak np. toponimów (Kosyl 2003: 370) czy nazw miejskich (Handke 1998: 295). Nie tylko odnośnie do klasyfikacji nazw instytucji nie ma zgody wśród badaczy, lecz także co do tego, czy nazwy własne powinny być tłumaczone, czy też nie. I tak np. W. Mańczak twierdzi, że nazwy własne różnią się od apelatywów tym, że w zasadzie nie podlegają tłumaczeniu (Mańczak 2001: 27). Także A. Bach prezentuje podobny pogląd, twierdząc, że „Die bedingte Einmaligkeit der Namen geht aus dem Umstand hervor, daß Eigennamen im allgemeinen nicht in fremde Sprachen übersetzt werden können [...]”¹ (Bach 1952: 1). W sposób bardziej elastyczny podchodzi do tłumaczenia nazw własnych E. Breza, uważając, że chociaż jedną z ich cech jest nieprzetłumaczalność, to wiele z grup chrematonimów tłumaczy się i nawet należy je tłumaczyć, jak np. nazwy utworów literackich czy muzycznych, umów międzynarodowych, deklaracji itp. (Breza 1998: 351). Również E. Jakus-Borkowa uważa, że zarówno tytuły, jak i nazwy instytucji są przetłumaczalne na język obcy (Jakus-Borkowa 1987: 140). Natomiast J. Iluk wskazuje na konieczność tłumaczenia nazw instytucji ze względu na ważne informacje, które może zawierać nazwa, jednocześnie zwracając uwagę, że niepoprawne tłumaczenie może prowadzić do zawężenia lub rozszerzenia uprawnień wynikających z dokumentu, do dezorientacji, gdy w języku docelowym nie występuje ekwiwalentna instytucja, lub też do powstania niegramatycznych i nieuzualnych nazw (Iluk 2000: 193). Niestety, w przykładzie nazw szpitali rzadko można sięgnąć do słowników czy glosariuszy, gdyż w porównaniu do nazw innych instytucji, jak np. sądów, wybór dostępnych narzędzi jest mocno ograniczony. W związku z tym w procesie tłumaczenia nazw tych instytucji bardzo ważna wydaje się kompetencja pozyskiwania informacji, którą K. Siewert definiuje jako wiedzę i zdolność wyszukiwania informacji przy użyciu narzędzi translatorskich oraz umiejętność krytycznego podejścia do różnych źródeł informacji (Siewert 2013: 215). Doświadczony tłumacz w swojej pracy niejednokrotnie sięga do narzędzi, które w literaturze określane są jako środki pracy, środki pomocnicze, pomoce w tłumaczeniu lub narzędzia pracy tłumacza. Szczegółowy podział narzędzi zaproponowała

¹ „Warunkowa wyjątkowość nazw wynika z tego, że nazwy własne na ogół nie mogą być tłumaczone na języki obce [...]” – tłumaczenie własne.

B. Nord, która podzieliła narzędzia pracy na pięć grup, to jest narzędzia do: fizycznego wykonywania pracy, zarządzania, komunikacji, produkcji tekstu i wyszukiwania informacji (Nord 2002: 6–7). Pod względem wyszukiwania ekwiwalentów istotna jest ostatnia grupa, czyli narzędzia do wyszukiwania informacji.

Typologia prymarnych narzędzi tłumacza do wyszukiwania informacji według B. Nord (Nord 2002: 160)

Dodatkowo B. Nord wyróżnia także sekundarne narzędzia pracy tłumacza, do których należą np. bazy terminologiczne oraz inne bazy danych, wyszukiwarki internetowe, korpusy, systemy zarządzania terminologią czy też oprogramowanie służące do tłumaczenia wspomaganego komputerowo, tzw. narzędzia CAT.

2. Praktyczne zastosowanie dostępnych narzędzi pracy

Doświadczonemu tłumaczowi proces wyszukiwania ekwiwalentów z reguły nie przysparza większych problemów, ponieważ podczas wieloletniej pracy zgromadził potrzebne narzędzia pracy, wypracował sobie własną procedurę tłumaczenia oraz kolejność wykorzystywania dostępnych pomocy. Wyszukiwanie ekwiwalentów może jednak sprawiać trudności adeptom zawodu tłumacza, jak i początkującym tłumaczom, w szczególności w przypadku trudniejszych lub rzadziej występujących słów. Muszą oni bowiem najpierw zrozumieć, że wyszukiwanie ekwiwalentów, zwłaszcza jeżeli chodzi o teksty specjalistyczne, to nie jest tylko mechaniczny proces opierający się głównie na pracy ze słownikiem, bo przeważnie wymaga on skorzystania z kilku różnych narzędzi i niejednokrotnie wykonania szczegółowej analizy. Niestety, w ramach studiów filologicznych mały nacisk kładzie się na rozwijanie kompetencji rozwiązywania problemów czy wyszukiwania ekwiwalentów, dlatego też kompetencja ta musi być rozwijana przez adeptów zawodu tłumacza we własnym zakresie. Poniższe rozważania praktyczne zawierają próbę ukazania przykładowego sposobu wyszukiwania ekwiwalentów dla następujących nazw szpitali:

Universitätsklinikum Heidelberg
Klinikum der Universität München
AMEOS Klinikum Bad Aussee
Lungenklinik Hemer

2.1. Narzędzia pracy

2.1.1. Dzieła leksykograficzne

2.1.1.1. Słowniki dwujęzyczne

Analizę dostępnych ekwiwalentów zaczniemy od słowników dwujęzycznych, ponieważ są one jednym z narzędzi najczęściej stosowanych przez studentów, adeptów zawodu oraz nowicjuszy. W wybranych słownikach dwujęzycznych możemy znaleźć następujące ekwiwalenty dla interesujących nas słów:

	Klinikum	Klinik	Universitätsklinikum	Universitätsklinik	klinika	szpital kliniczny
U. Czerska, S. Walewski, <i>Großwörterbuch Polnisch-Deutsch, Deutsch-Polnisch</i>		klinika		klinika uniwersytecka	Klinik, Klinikum	
J. Wiktorowicz, A. Frączek, <i>Wielki słownik niemiecko-polski. Großwörterbuch Deutsch-Polnisch, Wielki słownik polsko-niemiecki. Großwörterbuch Polnisch-Deutsch</i>	(zakłady lecznictwa) zespół szpitali klinicznych	(rodzaj szpitala) klinika			(szpital) Klinik, (oddział szpitalny) (Krankenhaus-) abteilung	
A. Dargacz, <i>Wielki słownik niemiecko-polski Pons</i>	1. (medizinische Ausbildung): praktyka w szpitalu dla studentów medycyny; 2. (Großkrankenhaus): klinika	klinika		klinika uniwersytecka		
J. Piprek, J. Ippoldt, <i>Wielki słownik niemiecko-polski</i>		klinika		klinika uniwersytecka		
A. Błażek, A. Rapti, B. Schader, <i>Unilex. Universitätswörterbuch Deutsch-Polnisch Słownik uniwersytecki niemiecko-polski</i>			zespół klinik: związek kilku klinik (Universitätsklinik) pod wspólnym kierownictwem	klinika: instytucja uniwersytecka służąca dydaktyce i badaniom naukowym w dziedzinie medycyny, realizująca jednocześnie zadania z zakresu opieki zdrowotnej		

	Klinikum	Klinik	Universitätsklinikum	Universitätsklinik	klinika	szpital kliniczny
Słowniki internetowe (dostęp: 10 marca 2016 r.)						
pl.bab.la	zespół szpitali klinicznych	klinika				
www.diki.pl	klinika	klinika	klinika uniwersytecka	klinika uniwersytecka		
www.translati-ca.pl	szpital	lecznica			Klinik, Universitätsklinikum, Krankenhaus	

Jak wynika z powyższego zestawienia, o ile przytoczone słowniki podają dla niemieckiego słowa *Klinik* przeważnie ekwiwalent *klinika*, to ze słowem *Klinikum* są już problemy przy tłumaczeniu, ponieważ słowniki zawierają ekwiwalenty wskazujące na instytucje o różnym zakresie kompetencji, takie jak *zespół szpitali klinicznych*, *klinika*, *szpital*. Ten sam problem pojawia się w przypadku słowa *Universitätsklinikum*, które bardzo rzadko występuje w słownikach, a w tych, które zawierają to hasło, tłumaczone jest ono jako *zespół klinik* lub *klinika uniwersytecka*, przy czym słowniki równocześnie podają, że *klinika uniwersytecka* to ekwiwalent także dla słowa *Universitätsklinik*.

2.1.1.2. Słowniki jednojęzyczne

Jak słusznie zauważa K. Siewert, słowniki dwujęzyczne należy traktować jedynie jako możliwą drogę do znalezienia rozwiązania i powinny one pobudzać kreatywność tłumacza, jednakże znaczenie odpowiednika trzeba sprawdzać w słownikach jednojęzycznych (Siewert 2013: 217). W związku z tym w kolejnym kroku analizy sięgniemy do słowników jednojęzycznych.

Na podstawie analizy terminów w powyżej podanych słownikach jednojęzycznych można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Słowo *klinika* w języku polskim jest często błędnie używane w znaczeniu lecznicy, mimo że zgodnie z definicją zawartą w słowniku szpital lub oddział szpitalny określany mianem klinika musi zajmować się nie tylko leczeniem chorych, lecz także szkoleniem lekarzy i studentów medycyny oraz pracami naukowo-badawczymi.

Słowniki w języku niemieckim				
	Klinikum	Klinik	Universitätsklinikum	Universitätsklinik
W. Scholze-Stube-recht, <i>Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in zehn Bänden</i>	Zusammenschluss mehrerer [Universitäts] kliniken unter einheitlicher Leitung; Großkrankenhaus	1. Krankenhaus [das auf die Behandlung bestimmter Erkrankungen spezialisiert ist] 2. (Medizin) praktischer Unterricht im Krankenhaus [für Medizinstudierende]		als Forschungsanstalt einer Universität angeschlossene Klinik
R. Wahrig-Burfeind, <i>Wahrig Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache</i>	1. zweiter Teil der medizinischen Ausbildung 2. Zusammenschluss mehrerer Fachkliniken	Krankenhaus: chirurgische Klinik, in der ... liegen, Frauenklinik, Kinderklinik, Poliklinik		
F. Wenzel, <i>Wörterbuch der deutschen Sprache</i>	Großkrankenhaus, Komplex von mehreren Kliniken	Krankenhaus		
Słowniki w języku polskim				
	zespół klinik/szpitali	klinika	szpital kliniczny	klinika uniwersytecka
L. Drabik, <i>Słownik wyrazów obcych z przykładami i poradami</i>		oddział szpitalny lub szpital, w którym oprócz leczenia chorych prowadzi się podyplomowe szkolenie lekarzy, szkolenie studentów medycyny oraz prace naukowo-badawcze (niem. Klinik, fr. clinique). Słowo błędnie używane w znaczeniu lecznica, przychodnia, zwłaszcza prywatna, np. zapisał się na wizytę w klinice stomatologicznej. Poprawnie: w lecznicy stomatologicznej.		

Słowniki w języku polskim				
	zespół klinik/ szpitali	klinika	szpital kliniczny	klinika uniwersy- tecka
S. Dubisz, <i>Uniwersalny słownik języka polskiego</i>		oddział szpitalny lub szpital, w którym oprócz leczenia chorych prowadzi się podyplomowe szkolenie lekarzy, szkolenie studentów medycyny oraz prace naukowo-badawcze	[szpital kliniczny jako przykład typu szpitala pod hasłem <i>szpital</i>]	

2. Jako odpowiednik niemieckiego słowa *Klinik* można traktować polskie słowo *klinika* w znaczeniu prywatnej przychodni specjalizującej się w leczeniu konkretnej choroby. Oprócz tego, analizując strukturę polskich i niemieckich szpitali (klinicznych), można przyjąć, że słowo *Klinik* jest również stosowane dla określenia oddziału szpitala klinicznego.
3. Potencjalnymi odpowiednikami dla niemieckiego słowa *Klinikum* mogą być ekwiwalenty dosłowne: *duży szpital* lub *zespół klinik (specjalistycznych)* albo *zespół szpitali klinicznych, szpital kliniczny*. Szpital kliniczny, który składa się z poszczególnych klinik, nasuwa się przy analizie definicji zawartej w słowniku Dudena, podającym, że *Klinikum* może być także *zespołem klinik uniwersyteckich*.
4. Hasło *szpital kliniczny* nie występuje w przeanalizowanych słownikach języka polskiego i wyrazów obcych. Tylko nieliczne z nich podają *szpital kliniczny* jako przykład typu szpitala.

2.1.1.3. Encyklopedie

Tłumacz często sięga również do encyklopedii, które niejednokrotnie są cenną pomocą w procesie tłumaczenia. Chociaż w środowisku naukowym internetowa encyklopedia Wikipedia nie jest pozytywnie postrzegana ze względu na możliwość tworzenia lub edytowania haseł przez jej użytkowników, to jednak często jest przydatna w wyszukiwaniu ekwiwalentów ze względu na dostępność terminów w wielu językach. Odnosząc się do tego źródła, jednoznacznie należy wskazać konieczność krytycznego podejścia do znalezionych w nim treści oraz dokładnego zapoznania się z całą zawartością danego artykułu w obydwóch wersjach językowych, gdyż podstrony z wersjami językowymi nie zawsze dotyczą tego samego zjawiska/terminu.

Definicje z encyklopedii Wikipedia		
www.wikipedia.pl	Szpital kliniczny – szpital III (najwyższego) poziomu referencyjnego, stanowiący bazę naukowo-dydaktyczną dla uczelni medycznej w Polsce.	Klinika – specjalistyczny oddział szpitalny wchodzący w skład uczelni lub instytutu naukowego, który oprócz leczenia chorych prowadzi prace dydaktyczne oraz badawcze.
www.wikipedia.de	Ein Universitätsklinikum (kurz: Uniklinik) oder Universitätsskrankenhaus, in der Schweiz Universitätsspital, ist im Allgemeinen ein Krankenhaus, das an die medizinische Fakultät einer Universität angegliedert ist. Neben der medizinischen Behandlung dient es daher auch der Forschung und Lehre im Bereich der Medizin.	

O ile Wikipedia nie jest przydatna w ustaleniu niemieckiego ekwiwalentu dla słowa *klinika*, to na podstawie powyższych definicji można przyjąć, że *szpital kliniczny* i *Universitätsklinikum* są odpowiednikami, czyli są szpitalami, które nie tylko zajmują się leczeniem, lecz także realizują badania naukowo-badawcze i dydaktyczne. Jednocześnie należy uwzględnić to, że wśród polskich nazw szpitali występują zarówno *szpitale kliniczne*, jak i *uniwersyteckie szpitale kliniczne*. Znalezienie odpowiedniego ekwiwalentu dla słowa *Universitätsklinikum/Klinikum* dodatkowo mogą utrudniać częste stosowanie (także w aktach prawnych) słowa *Klinikum* jako formy eliptycznej od słowa *Universitätsklinikum* oraz zasady słowotwórstwa niemieckiego, które mogą prowadzić do błędnego wniosku, że jeżeli przyjmiemy *uniwersytecki szpital kliniczny* jako odpowiednik *Universitätsklinikum*, to *Klinikum* będzie oznaczać *szpital kliniczny*. Wniosek ten może okazać się błędny w przypadku niektórych nazw szpitali, ponieważ, tak jak wyjaśnia niemiecka encyklopedia, udostępniona na stronie www.wissen.de przez spółkę Konradin Medien GmbH (www.wissen.de/synonym/klinik):

Als Klinik bezeichnet man im Allgemeinen ein Krankenhaus. Darüber hinaus steht der Begriff auch für den Unterricht von Medizinstudenten am Krankenbett. Oftmals wird das Wort Klinikum fälschlicherweise als Synonym für Klinik verwendet. Der Bedeutungsunterschied liegt in der Besonderheit, dass nur ein Großkrankenhaus, das zumeist aus dem Zusammenschluss mehrerer Kliniken entsteht, Klinikum genannt wird. Auch der Hauptteil der medizinischen Ausbildung im Kranken-

haus wird als Klinikum bezeichnet. Eine synonyme Verwendung von Klinik und Klinikum sollte aufgrund dieser inhaltlichen Differenzen vermieden werden.

Słowo *Klinikum*, które jest błędnie używane jako synonim dla słowa *Klinik*, oznacza wyłącznie duży szpital, który składa się z wielu klinik. Powyższa definicja wyjaśnia również znaczenie słowa *Klinik*, które odnosi się do szpitala oraz lekcji studentów medycyny przy łóżku chorego. W związku z powyższym rozróżnieniem niezbędne jest ustalenie ustawowej definicji szpitala klinicznego, aby upewnić się, czy zgodnie z polskim ustawodawstwem każdy szpital składający się z klinik może być nazwany szpitalem klinicznym.

2.1.2. Teksty pomocnicze

Uzupełniając schematycznie przedstawiony podział narzędzi pracy tłumacza, B. Nord w następujący sposób objaśnia wyodrębnione podgrupy tekstów pomocniczych: 1) tłumaczenia, 2) autentyczne teksty, z których można pozyskać sformułowania w języku docelowym i konwencje danego typu tekstu (teksty paralelne i/lub porównywalne), 3) teksty dostępne w dowolnym języku, które przekazują wiedzę specjalistyczną (teksty informacyjne) (Nord 2002: 20).

2.1.2.1. Akty prawne jako teksty paralelne/informacyjne

Teksty paralelne i porównywalne, takie jak np. akty prawne, dostarczają zarówno specjalistycznego słownictwa, jak i wiedzy dotyczącej struktury danego tekstu, w wyniku czego odgrywają ważną rolę w dydaktyce przekładu oraz w procesie tłumaczenia różnych rodzajów tekstu, zwłaszcza dla początkujących tłumaczy. Ponieważ są to teksty autentyczne, sporządzone w języku ojczystym, najlepiej przez kompetentnego rodzimego użytkownika języka, to nie można znaleźć w nich gotowego ekwiwalentu dla szukanej nazwy szpitali, ale mimo to mogą okazać się cenną pomocą. W kontekście procesu tłumaczenia nazw własnych akty prawne można bowiem traktować jako teksty informacyjne, które dostarczają specjalistycznej wiedzy, umożliwiają zapoznanie się na przykład z zakresem kompetencji danej instytucji, a dzięki temu mogą prowadzić do znalezienia odpowiedniego ekwiwalentu. Niestety, tak jak podaje Departament Zdrowia w informacji o wynikach kontroli „Funkcjonowanie szpitali klinicznych”, aktualnie nie ma przepisów, które określałyby rolę szpitali klinicznych w systemie ochrony zdrowia oraz zasady i źródła ich

finansowania. Zasad funkcjonowania tej grupy szpitali do dziś praktycznie nie zmodyfikowano, pomimo licznych zmian legislacyjnych od roku 2001, np. zastąpienie ustawy o zakładach opieki zdrowotnej ustawą o działalności leczniczej (Departament Zdrowia 2015: 6). W związku z tym polskiej definicji szpitala klinicznego dostarcza nam aktualnie obowiązująca ustawa o działalności leczniczej z dnia 15 kwietnia 2011 r. z późniejszymi zmianami, której art. 89 pkt 6 stanowi, że oznaczenia *klinika* albo *kliniczny* oraz *uniwersytecki* mogą używać wyłącznie takie jednostki, które udzielają świadczeń zdrowotnych, realizują zadania dydaktyczne i badawcze w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia, w tym wdrażaniem nowych technologii medycznych oraz metod leczenia, oraz uczestniczą / mogą uczestniczyć w przygotowaniu osób do wykonywania zawodu medycznego i kształcenia osób wykonujących zawód medyczny. Art. 2 pkt 5 uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej jednoznacznie rozróżniał szpital kliniczny od uniwersyteckiego:

oznaczenia *klinika*, *kliniczny*, *uniwersytecki* używa się wyłącznie w odniesieniu do zakładów opieki zdrowotnej, które nie tylko udzielają świadczeń zdrowotnych i promują zdrowie, lecz także

- w przypadku *klinik*, *szpitali klinicznych* realizują **badania naukowe i prace badawczo-rozwojowe** oraz **mogą uczestniczyć** w przygotowywaniu osób do wykonywania zawodu medycznego i kształcenia osób wykonujących zawód medyczny na zasadach określonych w odrębnych przepisach,
- w przypadku *szpitali uniwersyteckich* realizują **zadania dydaktyczne i badawcze** w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia oraz **uczestniczą** w przygotowywaniu osób do wykonywania zawodu medycznego i kształcenia osób wykonujących zawód medyczny na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Kolejnym narzędziem pracy tłumacza mogą być statuty szpitali, jak np. statut Szpitala Klinicznego Przemienienia Pańskiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, który potwierdza określony w powyżej przywołanej, aktualnie obowiązującej ustawie zakres kompetencji szpitala klinicznego:

§ 4 1. Podstawowym celem działania Szpitala jest działalność lecznicza polegająca na udzielaniu świadczeń zdrowotnych oraz realizacji zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzielaniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia, w tym wdrażaniem nowych technologii medycznych oraz metod leczenia.

Z powodu dużej swobody niemieckich krajów związkowych w tworzeniu własnych ustaw w określonych dziedzinach definicji szpitala nazywanego *Universitätsklinikum* nie znajdziemy w aktach prawnych obowiązujących na poziomie krajowym, tak jak to jest w Polsce, lecz w ustawach wydawanych przez związki federalne, jak np. w ustawie Gesetz über die Universitätsklinik Freiburg, Heidelberg, Tübingen und Ulm z 15 września 2005 r.

§ 4 Aufgaben (1) Das Universitätsklinikum erfüllt die bisher der Universität in der Krankenversorgung, der Aus-, Fort- und Weiterbildung des Personals und darüber hinaus im öffentlichen Gesundheitswesen obliegenden Aufgaben. Es gewährleistet in enger Zusammenarbeit mit der Universität die Verbindung der Krankenversorgung mit Forschung und Lehre².

Podobną definicję zawierają także ustawy innych krajów związkowych, jak np. art. 2 ustawy Gesetz über die Universitätsklinik des Freistaates Bayern z 23 maja 2006 r. Z przeanalizowanych ustaw wynika, że *Universitätsklinikum* spełnia takie same zadania jak *szpital kliniczny*, czyli jest szpitalem podporządkowanym uniwersytetowi lub współpracującym z nim, który oprócz udzielania świadczeń zdrowotnych realizuje zadania dydaktyczne i naukowo-badawcze oraz wspiera kształcenie personelu.

2.1.2.2. Przykładowe tłumaczenia

Jedną z nielicznych dostępnych na rynku pozycji przydatnych w procesie tłumaczenia polskich i niemieckich nazw szpitali w tekstach nieliterackich jest zbiór translatów autorstwa K. Dahlmannsa i A.D. Kubackiego (2014) *Jak sporządzać tłumaczenia poświadczonych dokumentów? Przekłady tekstów z Wyboru polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych z komentarzem. Wie fertigt man beglaubigte Übersetzungen von Urkunden an? Kommentierte Übersetzungen zu den Texten aus der Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen*. Książka zawiera propozycje tłumaczeń poświadczonych autentycznych polskich i niemieckich tekstów z różnych

² „§ 4 Zadania (1) Uniwersytecki szpital kliniczny realizuje należące dotychczas do obowiązków uniwersytetu zadania z zakresu leczenia, kształcenia, doksztalcania i doskonalenia personelu, a ponadto zadania z zakresu publicznej opieki zdrowotnej. W ścisłej współpracy z uniwersytetem zapewnia połączenie leczenia z badaniami naukowymi i kształceniem zawodowym” – tłumaczenie własne.

dziedzin, w tym także dokumentów medycznych. W odniesieniu do interesujących nas niemieckich rodzajów szpitali można przytoczyć dwie nazwy i ich tłumaczenia zaproponowane przez autorów: *Selbstständige Öffentliche Klinik Nr. 6 der Schlesischen Medizinischen Akademie* jako ekwiwalent dla polskiej nazwy szpitala *Samodzielny Publiczny Szpital Kliniczny nr 6 Śląskiej Akademii Medycznej* oraz *Klinika Uniwersytecka w Monachium* jako ekwiwalent dla niemieckiej nazwy szpitala *Klinikum der Universität München* (Dahlmanns, Kubacki 2014: 524 i n.). Powyższe propozycje przekładów potwierdzają zarówno mocno zakorzenione w języku potocznym niemieckim i polskim synonimiczne użycie słów *Klinikum / Klinik / szpital kliniczny / klinika*, jak i wyjątkową trudność tłumaczenia nazw szpitali, wynikającą z braku opracowań i glosariuszy. Chociaż w literaturze przedmiotu wskazuje się niebezpieczeństwa związane z korzystaniem z tłumaczeń w procesie przekładu (m.in. Snell-Hornby 1990; Reiss, Vermeer 1984, Kautz 2000) i preferuje teksty paralelne z powodu ich autentyczności, to niejednokrotnie gotowe tłumaczenia są przydatnym i skutecznym narzędziem pracy, przy czym tak samo jak w przypadku innych narzędzi zaleca się traktowanie znalezionych ekwiwalentów jako propozycje, które konieczne wymagają sprawdzenia w innych źródłach.

2.1.3. Źródła internetowe

W dobie bardzo szybko postępującego rozwoju nowych mediów internet stał się jednym z podstawowych źródeł informacji, które ze względu na szybkość ich pozyskiwania oraz szeroki zakres tematyczny wykorzystywane jest nie tylko w procesie tłumaczenia. W związku z tym w niniejszym artykule nie można pominąć także dostępnych źródeł internetowych.

2.1.3.1. Strony internetowe

Tłumacząc nazwy szpitali, warto sięgnąć do stron internetowych tych instytucji, ponieważ niektóre z nich dostępne są w różnych wersjach językowych i mogą ułatwić proces tłumaczenia. I tak np. na stronie spółki *Klinikum Westfalen GmbH* (www.klinikum-westfalen.de/Inhalt/Mitarbeiter_Karriere/Szkolenie_specjalistyczne/index.php) znajdziemy następujące tłumaczenie nazwy szpitala: *Klinika Westfalen*. Przy czym należy zauważyć, że do spółki *Klinikum Westfalen GmbH* należą 4 zakłady lecznictwa: *Knappschaftskrankenhaus in Dortmund*, *Hellmig-Krankenhaus Kamen*, *Klinik am Park*

Lünen oraz Knappschaftskrankenhaus Lütgendortmund, więc tłumaczenie *klinika* nie oddaje wielkości zakładu lecznictwa i jako ekwiwalenty nasuwają się *zespół szpitali/klinik*. Podobną strategię wykorzystał tłumacz strony internetowej niemieckiego szpitala Städtisches Klinikum Görlitz GmbH (www.klinikum-goerlitz.org/pflegedienst/case-management/case-management-international/odpowiedzi-na-pytania/), decydując się na polski ekwiwalent *Miejska Klinika w Görlitz*. Na stronie tego zakładu lecznictwa znajduje się informacja, że jest to nowoczesny szpital obejmujący 16 specjalistycznych klinik (w znaczeniu oddziałów) i 2 instytuty, który należy do bazy dydaktycznej uniwersytetu TU Dresden. Nie ma jednak informacji o prowadzeniu badań naukowych przez ten szpital, ale z pewnością nie jest to mała prywatna klinika, z jakimi mamy do czynienia w Polsce.

Powyższe przykłady uwarauwiają na konieczność krytycznego podchodzenia do tłumaczeń znalezionych w internecie, w tym na stronach poszczególnych szpitali, oraz na konieczność dokładniejszego sprawdzenia ich poprawności.

2.1.3.2. Fora internetowe

Także fora internetowe, zarówno te z dostępem niewymagającym rejestracji, na których każdy użytkownik może wyrazić swoje zdanie, jak i specjalistyczne fora internetowe dla tłumaczy, dostępne np. na stronach www.proz.com, www.formumtlumaczy.pl czy też www.pl.globtra.com, mogą stanowić cenną pomoc w tłumaczeniu. W odniesieniu do interesujących nas nazw szpitali na forum www.proz.com pod hasłem *Klinikum der Maximalversorgung* można znaleźć ciekawy wpis jednego z tłumaczy: „Klinikum odpowiada w Polsce szpitalowi zespolonemu, szpitalowi wielospecjalistycznemu” (www.proz.com/kudoz/german_to_polish/medical_general/5623060-klinikum_der_maximalversorgung.html). Wpis ten można uwzględnić przy wyszukiwaniu ekwiwalentów, przy czym należy zwrócić uwagę, że w języku niemieckim funkcjonują ekwiwalenty *Verbundkrankenhaus* dla *szpitala zespolonego* oraz *Fachkrankenhaus* dla *szpitala specjalistycznego/wielospecjalistycznego*. Jednak w porównaniu z wyrażeniami *Klinikum* / *Klinik* / *szpital kliniczny* / *klinika* nie ma oficjalnych ustawowych czy słownikowych definicji tych rodzajów szpitali.

2.1.4. Polskie i niemieckie nazwy szpitali

Przy wyborze najbardziej odpowiedniego ekwiwalentu, szczególnie w przypadku występowania wielu odpowiedników, należy uwzględnić również nazwy szpitali stosowane w obydwóch językach. Jak słusznie zauważa E. Umińska-Tytoń (Umińska-Tytoń 2012: 337), niestety nazwy polskich szpitali nie stały się dotychczas przedmiotem szczegółowych badań. Na podstawie przeprowadzonej przeze mnie analizy nazw polskich i niemieckich szpitali można wyróżnić następujące najczęściej stosowane określenia dla poszczególnych rodzajów tych instytucji. Pełne brzmienie podanych przykładów nazw przyjęto ze stron internetowych danego zakładu lecznictwa.

Przykłady polskich i niemieckich nazw szpitali	
Szpital Powiatowy Gajda-Med Sp. z o.o. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Kępnie Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Wadowicach	Krankenhaus Bad Doberan St. Nikolaus Hospital Eupen Helios Spital Überlingen GmbH
Specjalistyczny Szpital im. L. Rydygiera w Krakowie Sp. z o.o.	Fachkrankenhaus Coswig
Centrum Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie	Zentrum für Psychiatrie Emmendingen
Wojewódzki Szpital Zespolony im. L. Rydygiera w Toruniu	Verbundkrankenhaus Bernkastel/Wittlich
Klinika Chirurgii Plastycznej	Medizinische Klinik Borstel
Poliklinika Ginekologiczno-Położnicza Ariszewscy	Poliklinik Rüdersdorf
Uniwersytecki Szpital Kliniczny im. Jana Mikulicza-Radeckiego we Wrocławiu Szpital Kliniczny im. Heliodora Święcickiego UM w Poznaniu	Universitätsklinikum Heidelberg Klinikum der Universität München
	Klinikum Itzehoe

Wśród nazw polskich wyróżniamy m.in. określenie *Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej (ZZOZ)*, używane w odniesieniu do placówek służby zdrowia, w skład których wchodzi różne podmioty udzielające świadczeń zdrowotnych i diagnostycznych, takie jak np. szpitale, ambulatoria, poradnie, zakłady, laboratoria. Określenie ZZOZ można więc rozważyć jako możliwy ekwiwalent dla niemieckiego słowa *Klinikum* w odniesieniu do zakładów lecznictwa, które nie spełniają określonych w ustawie zadań szpitala klinicznego.

3. Uwagi końcowe

Odwołując się do powyższej analizy zastosowania wybranych narzędzi pracy oraz dostępnych informacji odnośnie do poszczególnych nazw instytucji, można zaproponować następujące ekwiwalenty dla podanych przykładów nazw szpitali:

Proponowane ekwiwalenty dla przykładów niemieckich nazw szpitali		
Niemiecka nazwa szpitala	Proponowany ekwiwalent	Uwagi
Universitätsklinikum Heidelberg	Uniwersytecki Szpital Kliniczny w Heidelbergu	
Klinikum der Universität München	Szpital Kliniczny Uniwersytetu w Monachium	Zgodnie z informacjami podanymi na stronie tego zakładu lecznictwa do jego zadań należy działalność lecznicza, kształcenie pracowników, prowadzenie badań naukowych oraz działalność dydaktyczna.
AMEOS Klinikum Bad Aussee	Zespół Klinik / Zespół Szpitali / Szpital Zespolony / Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej AMEOS w Bad Aussee	Zastosowanie ekwiwalentu <i>szpital kliniczny</i> może prowadzić do rozszerzenia kompetencji instytucji, ponieważ nie ma dostępnych informacji o tym, czy szpital ten realizuje badania naukowo-badawcze i dydaktyczne.
Lungenklinik Hemer	Klinika Leczenia Chorób Płuc w Hermer / Klinika Chorób Płuc w Hermer	Możliwy jest również ekwiwalent <i>Klinika Pulmonologii</i> , ale jego użycie może prowadzić do powstania błędnych konotacji sugerujących, że chodzi o klinikę w znaczeniu jednostki organizacyjnej szpitala klinicznego, a niniejsza instytucja nie jest oddziałem szpitala, lecz samodzielnym szpitalem specjalistycznym.

Przedstawione w niniejszym artykule sposoby wykorzystania dostępnych narzędzi pracy tłumacza są tylko przykładami i w żadnym przypadku nie mogą być traktowane jako wyczerpujące, ponieważ korzystanie ze źródeł wiedzy i ich wybór pozostaje w gestii tłumacza i wynika z jego doświadczenia, preferowanego sposobu pracy oraz ilości czasu na realizację zlecenia. Zależnie od umiejętności i możliwości danego tłumacza można byłoby rozważyć zastosowanie także innych narzędzi pracy, jak np. słowniki wielojęzyczne czy konsultacja ze specjalistami w dziedzinie systemu opieki zdrowotnej. Powyżej przedstawione zestawienie źródeł może stanowić natomiast dobry mate-

riał do nauki przekładu dla studentów i początkujących tłumaczy, którzy nie mają jeszcze wprawy w wyszukiwaniu ekwiwalentów i często opierają się na informacjach ze słowników, przede wszystkim dwujęzycznych, i nie są świadomi zagrożeń wynikających z nieprzemyślanego przejmowania określeń zawartych w tych publikacjach. Na przykładzie zbadanych niemieckich nazw szpitali jednoznacznie uwidoczniło się, że to samo słowo zawarte w różnych nazwach może być inaczej tłumaczone w zależności od zakresu kompetencji danej instytucji, a w związku z tym przypisanie tylko jednego ekwiwalentu dla danego słowa, którego będzie można używać w sposób uniwersalny w odniesieniu do każdej nazwy, często nie jest możliwe. Wbrew wyobrażeniom wielu początkujących tłumaczy czy studentów procesu tłumaczenia nazw szpitali nie można więc sprowadzać wyłącznie do pracy ze słownikami, gdyż źródła te nie pozwalają np. na szczegółowe zapoznanie się ze strukturą placówek medycznych w krajach języków źródłowego i docelowego oraz z zakresem kompetencji tych zakładów, na podstawie których możliwe jest sprawdzenie poprawności danego odpowiednika, oraz nie wymieniają przykładów polskich i niemieckich nazw szpitali. Podobnego zdania jest również H.J. Vermeer (Vermeer 1989: 171), który twierdzi, że zarówno słowniki jednojęzyczne, jak i dwujęzyczne powinny zajmować ostatnie miejsce w hierarchii pomocy tłumacza, za tekstami paralelnymi, encyklopediami, słownikami specjalistycznymi oraz konsultacją z ekspertami. W związku z tym niezbędne jest uświadomienie adeptów zawodu tłumacza na konieczność krytycznego podejścia do słowników i korzystania z innych źródeł informacji. Ograniczenie się w procesie tłumaczenia wyłącznie do słowników niejednokrotnie prowadzi do powstania błędnych, niedokładnych, niezrozumiałych lub niezuzalnych translatów.

Literatura

- Bach, A., 1952, *Die deutschen Personennamen. I. Einleitung. Zur Laut- und Formenlehre, Wortfügung, -bildung und -bedeutung der deutschen Personennamen*, Heidelberg.
- Bauer, G., 1985, *Namenkunde des Deutschen*, Bern – Frankfurt am Main – New York.
- Breza, E., 1998, „Nazwy obiektów i instytucji związanych z nowoczesną cywilizacją”, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, E. Rzetelska-Feleszko (red.), Warszawa–Kraków, s. 343–361.
- Jakus-Borkowa, E., 1987, *Nazewnictwo polskie*, Opole.

- Dahlmanns, K., Kubacki, A.D., 2014, *Jak sporządzać tłumaczenia poświadczonych dokumentów? Przekłady tekstów z Wyboru polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych z komentarzem. Wie fertigt man beglaubigte Übersetzungen von Urkunden an? Kommentierte Übersetzungen zu den Texten aus der Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen*, Chrzanów.
- Debus, F., 2012, *Namenkunde und Namengeschichte. Eine Einführung*, Berlin.
- Departament Zdrowia, 2015, *Funkcjonowanie szpitali klinicznych*, KZD – 4101-006/2014, nr ewid. 3/2015/P/14/064/KZD, www.nik.gov.pl/plik/id,9304,vp,11527.pdf (dostęp: 1 kwietnia 2016 r.).
- Gałkowski, A., 2011, *Chrematonimy w funkcji kulturowo-użytkowej. Onomastyczne studium porównawcze na materiale polskim, włoskim, francuskim*, Łódź.
- Handke, K., 1998, „Nazewnictwo miejskie”, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, E. Rzetelska-Feleszko (red.), Warszawa–Kraków, s. 283–309.
- Hansack, E., 2007, *Rudolf Šrámek. Beiträge zur allgemeinen Namentheorie*, Wien.
- Iluk, J., 2000, „Problemy tłumaczenia nazw instytucji publicznych z języka polskiego na język niemiecki i odwrotnie”, [w:] *Problemy komunikacji międzykulturowej: lingwistyka, translatoryka, glottodydaktyka*, B. Kielar (red.), Warszawa, s. 193–213.
- Iluk, J., Kubacki, A.D., 2006, *Wybór polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych. Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Translationsübungen*, Warszawa.
- Kautz, U., 2000, *Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens*, München.
- Knappová, M., 1996, „Namen von Sachen (Chrematonymie) II”, [w:] *Namenforschung. Name Studies. Les noms propres. Ein internationales Handbuch zur Onomastik*, t. 2, E. Eichler (red.), Berlin – New York, s. 1567–1572.
- Kosyl, C., 2003, „Chrematonimia”, [w:] *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia*, t. 2, E. Rzetelska-Feleszko (red.), Warszawa–Kraków, s. 103–115.
- Mańczak, W., 2001, „Najstarszy i największy problem onomastyki: istota nazw własnych”, [w:] *Toponimia i oronimia*, A. Cieślikowa (red.), Kraków, s. 25–30.
- Nord, B., 2002, *Hilfsmittel beim Übersetzen. Eine empirische Studie zum Rechercheverhalten professioneller Übersetzer*, Frankfurt am Main – Bern – Bruxelles – New York.
- Reiss, K., Vermeer, H.J., 1984, *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie. Linguistische Arbeiten 147*, Tübingen.

- Siewert, K., 2013, „Rozwijanie kompetencji pozyskiwania informacji w dydaktyce przekładu na przykładzie pracy ze słownikami i tekstami paralelnymi”, [w:] *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, t. 8, s. 211–226.
- Snell-Hornby, M., 1990, „«Slippery when wet»: Paralleltexte als Übersetzungshilfe”, [w:] *Der Deutschunterricht*, nr 1, s. 10–16.
- Umińska-Tytoń, E., 2012, „Dynamika zmian nazewniczych – na przykładzie nazw łódzkich szpitali”, [w:] *W komunikacyjnej przestrzeni nazw własnych i pospolitych*, I. Łuc, M. Pogródek (red.), Katowice, s. 227–345.
- Vermeer, H.J., 1989, „Wörterbücher als Hilfsmittel für unterschiedliche Typen der Translation”, [w:] *Wörterbücher, Dictionaries, Dictionnaires: Ein internationales Handbuch der Lexikographie*, F.J. Hausmann (red.), Berlin, s. 171–174.
- Vladimirovna Vasiľeva, N., 2004, „Institutionsnamen”, [w:] *Namenarten und ihre Erforschung. Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik*, A. Brendler, S. Brendler (red.), Hamburg, s. 605–621.

Słowniki i encyklopedie

- Błażek, A., Rapti, A., Schaefer, B., 2010, *Unilex. Universitätswörterbuch Deutsch-Polnisch Słownik uniwersytecki niemiecko-polski*, Warszawa.
- Czerska, U., Walewski, S., 2005, *Großwörterbuch Polnisch-Deutsch, Deutsch-Polnisch*, Berlin.
- Dargacz, A., 2007, *Wielki słownik niemiecko-polski Pons*, Warszawa.
- Drabik, L., 2012, *Słownik wyrazów obcych z przykładami i poradami*, Warszawa.
- Dubisz, S., 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 2 i 3, Warszawa.
- Piprek, J., Ippoldt, J., 2001, *Wielki słownik niemiecko-polski*, Warszawa.
- Scholze-Stuberecht, W. (red.), 1999, *Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in zehn Bänden*, Mannheim i in.
- Wahrig-Burfeind, R., 2008, *Wahrig Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*, Gütersloh i in.
- Wenzel, F. (red.), 2005, *Wörterbuch der deutschen Sprache*, Gütersloh.
- Wiktorowicz, J., Frączek, A., 2010, *Wielki słownik niemiecko-polski. Großwörterbuch Deutsch-Polnisch*, Warszawa.
- Wiktorowicz, J., Frączek, A., 2010, *Wielki słownik polsko-niemiecki, Großwörterbuch Polnisch-Deutsch*, Warszawa.
- www.diki.pl
- www.pl.bab.la
- www.wikipedia.pl

www.wikipedia.de
www.wissen.de
www.translatica.pl

Akty prawne

Gesetz über die Universitätsklinik Freiburg, Heidelberg, Tübingen und Ulm z 15 września 2005 r. (GBl. 2005, 625).
Gesetz über die Universitätsklinik des Freistaates Bayern (Bayerisches Universitäts-klinikagesetz – BayUniKlinG) z 23 maja 2006 r. (GVBl S. 285, BayRS 2210-2-4-K).
Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. 1991 Nr 91 poz. 408).
Ustawa o działalności leczniczej z dnia 15 kwietnia 2011 (Dz.U. z 2011 Nr 112 poz. 654 z późn. zm.).
Statut Szpitala Klinicznego Przemienienia Pańskiego Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu. www.skpp.edu.pl/statut_dokumenty.html (dostęp: 13 marca 2016 r.).

Inne źródła internetowe

www.forumtlumaczy.pl
www.pl.globtra.com
www.klinikum-westfalen.de/Inhalt/Mitarbeiter_Karriere/Szkolenie_specjalistyczne/index.php (dostęp: 1 kwietnia 2016 r.).
www.klinikum-goerlitz.org/pflegedienst/case-management/case-management-international/odpowiedzi-na-pytania/ (dostęp: 1 kwietnia 2016 r.).
www.proz.com/kudoz/german_to_polish/medical_general/5623060-klinikum_der_maximalversorgung.html (dostęp: 1 kwietnia 2016 r.).

Translation of Polish and German names of hospitals as names of institutions: in search of equivalents

Summary

This paper attempts at analysing translations of German names of hospitals from the onomastic and translation perspectives. The theoretical part presents the place occupied by names of institutions in the proper name system, the views of scholars on their translatability/ non-translatability and classification of working tools according to Britta Nord. The practical part uses four names of German hospitals, namely: Universitätsklinikum Heidelberg, Klinikum der Universität München, AMEOS Klinikum Bad Aussee and Lungenklinik Hemer to present practical methods of searching for

Polish equivalents, with selected tools used by translators such as bilingual and monolingual dictionaries, encyclopedias, acts of law and statutes, translations, websites and forums, and examples of names of Polish and German hospitals. The proposed methods of searching for equivalents can be treated as good examples for students and beginner translators, who have not developed their skills of searching for equivalents and mostly rely on information included in bilingual dictionaries. On the basis of the analysed names of German hospitals we proved that the same word included in the name of an institution may be translated in different ways, depending on the scope of the institution's competencies, therefore allocating only one equivalent for a given word to be used universally for each name of institution is not possible. Therefore it seems necessary to sensitise beginner translators to have the need for a critical approach to dictionaries and the need for using other sources of information, since relying only on dictionaries often leads to wrong, imprecise or unusual translations.

Keywords: translation of names, names of hospitals, working tools for translators, translation problems

